

DAVRANIŞ SORUNLARININ NEDENLERİ

Çocuklarda sık karşılaşılan davranış problemleri,

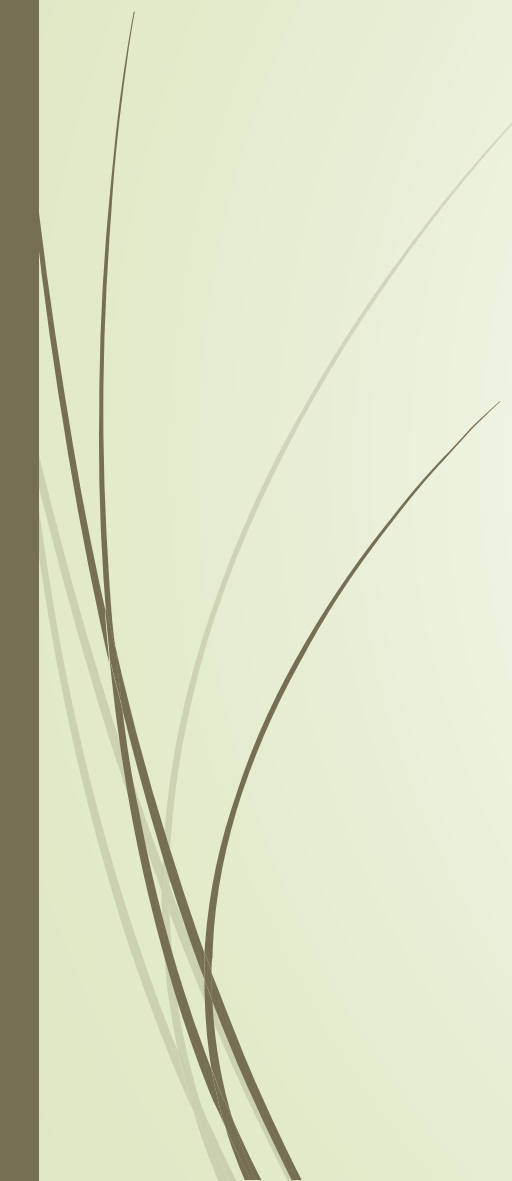
- onların çevresiyle sosyal etkileşimini,
- öğrenmesini,
- aktif katılımını olumsuz etkileyen,
- kendisine ya da çevresine zarar veren,
- sahip oldukları becerileri kullanmalarını engelleyen davranışlardır.

Bu davranışlar çocukların,

- akranları ve iletişim kurdukları diğer insanlar tarafından dışlanmasına,
- başkalarının olumsuz tutum ve davranışlarına,
- akademik başarısızlığa
- çocuğun okulda istenmemesine neden olabilir.

-
- Erken yıllarda görülen davranış problemlerinin olumsuz sonuçlarının daha sonraki yıllarda devam etmemesi ve ciddi boyutlara ulaşmaması için, olumsuz davranışların fark edilmesi, nedenlerinin belirlenmesi, aile ile işbirliğine gidilerek çocuğa uygun önleme ve müdahale çalışmalarının yapılması önemlidir.
 - Etkili müdahalelerin planlanması;
 - ✓ çocukların sosyal-duygusal açıdan yeterli olabilmesinde,
 - ✓ olumsuz davranışların önlenmesi, azaltılması ve değiştirilmesi bakımından önemlidir. Bu nedenle,

Çocuklarda davranış problemlerine neden olan faktörlerin belirlenmesi ve olumsuz davranışların ne amaçla sergilendiğinin ortaya konması gerekir.

-
-
- Davranış problemleri bireyin bulunduğu ortam ve diğer uyarılardan bağımsız değildir. Çocuğun etkileşim içinde olduğu aile yapısı, ebeveynler, akranlar, öğretmenler ve okul davranışlar üzerinde etkilidir. Bu nedenle çocuğun davranışlarının ortam, insanlar ve yaşantılarla ilişkisini anlamak önemlidir.
 - Davranış problemlerinin kendiliğinden ortaya çıkmadığı, birçok nedene bağlı olarak sergilendiği, **davranışı ortaya çıkaran ortamın** ve **davranış sonrasında ortaya çıkan sonucun** davranış üzerinde önemli etkileri olduğu göz ardı edilmemelidir.
 - Davranışın ortaya çıktığı ortamda yapılacak düzenlemeler ve davranıştan sonra verilen tepkiler davranışın şekillenmesini sağlarken, davranış sonrasında çocuğun hoşuna giden tepkiler davranışın kalıcı olmasına neden olabilir.

Davranışın gerçekleşmesinde davranıştan önceki ve sonraki değişkenlerin etkisi büyüktür.

- ▶ Davranış öncesi uyarılar (Öncüller)
- ▶ Davranış sonrası uyarılar (Sonuçlar)

Davranış öncesi uyarılar (Öncüller)

Davranış öncesi uyarılar ya da öncüller davranışın hemen öncesinde yer alan durum ya da uyarılardır. Bu öncüller;

- belirli zaman dilimleri (çocuğun öğleden sonraları okuldaki etkinliklere katılmak istememesi)
- belirli fiziksel çevre (çocuğun sadece yemek yenen ortamda masaya vurması)
- belirli insanlar (çocuğun doktoru görünce ağlaması)
- belirli etkinlikler (boyama etkinliği sırasında boya malzemelerine zarar vermesi) sırasında davranış problemlerinin ortaya çıkmasına neden olan etkenler olabilir. Yani bireyin davranışları;
- Zaman (aç/hasta olması),
- Ortam (sıcak-soğuk, gürültü, ışık),
- Kişi (öğretmen, anne, baba, kardeş),
- Yapılan etkinlikler (zor ya da sıkıcı, rutin dışı, tercihe bırakılmayan) den etkilenmektedir

Davranış sonrası uyarılar (Sonuçlar)

Davranışın sergilenmesinden sonra ortaya sunulan uyarılar ya da davranışı izleyen durumlardır.

Davranış sonrasında çocuğa sunulan uyarılar;

davranışın ileride ortaya çıkma olasılığını artırıyorsa → pekiştirici

azaltıyorsa → ceza özelliği gösterir.

- ✓ Davranıştan hemen sonra sunulan olumlu bir sonuç (olumlu pekiştirici) → davranışın daha çok güçlenmesini ve kalıcı hale gelmesini
- ✓ Davranıştan sonra pekiştirici verilmemesi/olumsuz pekiştirici) → davranışın azalmasını sağlayacaktır.

İstenmeyen davranışların devam ediyor olması, bu davranışların pekiştirildiğini düşündürmelidir.

Örnek

- Öğretmenin , ilgi ve dikkat çekmek için davranış problemleri sergileyen (ayağa kalkan, izinsiz konuşan) çocuğu uyarması, çocuğun istediği sonuca ulaşmasını, bu davranışın daha sonra tekrarlanmasına neden olarak pekişmesini sağlayabilir.
- Çocuğun bir nesneyi istemesi, ulaşamayınca ağlaması sonucunda nesneye ulaşması, çocuğun isteme davranışı için ağlama davranışı sergilemesini pekiştirebilir.

Bu nedenle, davranışın sonucunun ya da davranıştan sonra sunulan uyarıların davranışın tekrarlanma olasılığını artırıp artırmayacağı düşünülerek hareket edilmelidir.

Davranış problemlerinin nedenleri

- Biyolojik etmenler
- Aile ile ilgili etmenler
- Okula ilişkin etmenler

Biyolojik etmenler

- Her çocuk doğuştan belirli bir biyolojik yapıdadır ve bu yapı içinde geniş bir davranış dağarcığına sahiptir.
- *Biyolojik etmenler sonuçtan çok eğilimi oluşturur.* Her çocuk doğuştan biyolojik olarak bazı davranışlara eğilimli olabilir. Ancak bu davranışların ortaya çıkıp çıkmayacağı yaşantı ve deneyimlere bağlıdır.

Genetik özellikler → alt ıslatma, kekemelik, DEHB

Cinsiyet → davranış problemlerinin erkek çocuklarda daha çok görüldüğü

kızlar → içe dönük davranış problemleri (çekingenlik)

erkekler → dışa dönük davranış problemleri (saldırganlık, aşırı hareketlilik, dikkat problemleri)

Nörolojik bozukluklar

Prematüre ve düşük ağırlıklı doğum

Kronik hastalığa sahip olmak

Aile ile ilgili etmenler

- Aile ortamının niteliği
 - ailenin problemle baş etme biçimi
 - duygular ve yaşantılar hakkında konuşmak
 - birlikte zaman geçirmek
- Eşler arası ilişkiler
- Ebeveyn tutumları
 - aşırı korunma
 - aşırı baskı
 - ilgisizlik
 - aşırı beklentiler
 - bağımsızlığın desteklenmemesi
- Kardeşlere yönelik farklı tutumlar
 - çocukları birbiri ile kıyaslama
- Aile içi şiddet (fiziksel, duygusal)
- Cinsel istismar
 - çocuğun ebeveynlerinin cinsel yaşamına şahit olması
- Ailenin parçalanması (ölüm, boşanma, uzun süreli ayrılıklar)
- Model olma

Okula ilişkin etmenler

- Öğretmen tutum ve yaklaşımları
 - öğretmenin çocuğun gelişim sürecine ilişkin bilgilerinin yetersiz olması
 - aşırı beklentiler
 - çocukları birbiriyle kıyaslama
 - akademik becerileri/notu bir baskı aracı olarak kullanması
 - bireysel farklılıkları göz ardı etmek
 - aşırı otorite ve katı kurallar
- Öğretmenin sınıf yönetimi ve davranış yönetimi konusundaki yetersizliği
 - çocuğun okula uyum sürecini iyi yönetememe
- Okul-aile işbirliğindeki yetersizlik
- Çocuk sayısının fazla olması
 - öğretmenin çocuklarla bire bir ilgilenmeye imkan bulamaması
- Öğretmenin düşük akademik başarı/becerilere yaklaşımı

Diğer etmenler

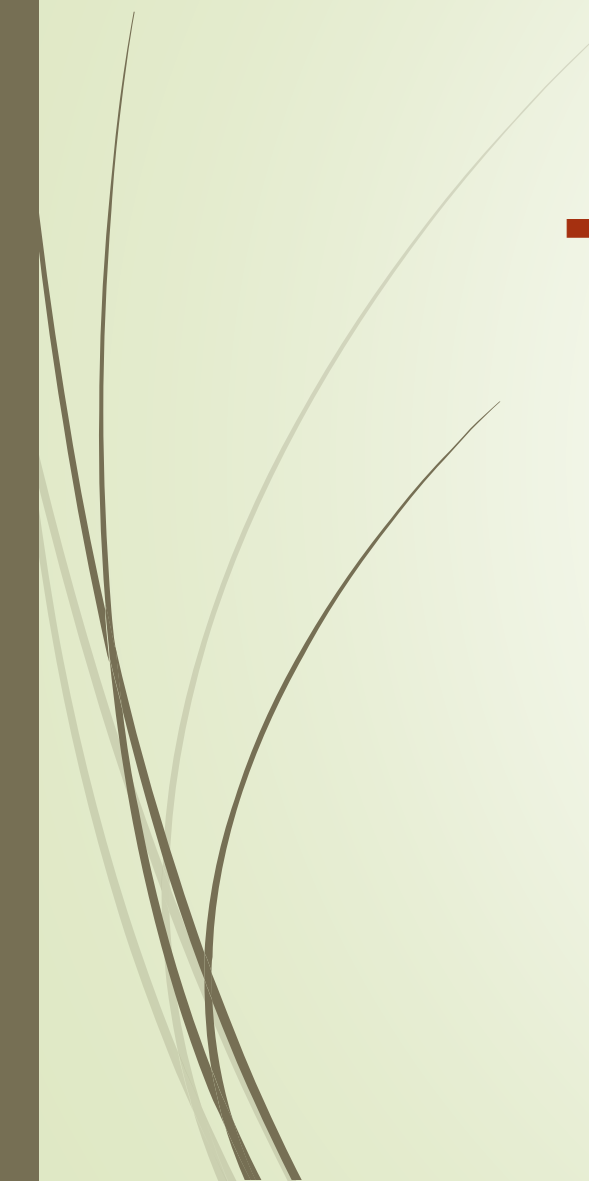
- ▶ Kitle iletişim araçları
 - olumsuz modeller
 - şiddet içeren içerikler
- ▶ Sosyo-ekonomik düzey
 - dolaylı olarak
 - çok çocuk-az ilgi
 - sık hastalanma
 - gelişimsel desteğin yetersizliği
 - akademik başarının düşük olma riski
- ▶ Çocuğun mizaç özellikleri
 - sert, kararsız, olumsuz, çok hareketli çocuklar → dışa dönük davranış prob.
- ▶ Kurum yaşamı
 - mülkiyet duygusu
 - ilgi eksikliği
- ▶ Özel gereksinimli çocuk olmak
 - iletişim becerilerinin yetersizliği
 - akran kabulü

► Yaş

0-6 yaşta → uyku ve yeme bozuklukları
parmak emme
aşırı hareketlilik
inatçılık
çekingenlik(içe kapanıklılık)

7-11 yaşta → kurallara uymama
ders dışı şeylerle meşgul olmak, dinlememek
DEHB
kaygı

Ergenlik → saldırgan davranışlar
suça yönelik davranışlar
madde kullanımı

-
-
- Bahap Kudret, Z. 2018. Davranış yönetiminde kuramsal yaklaşımlar. Davranış Yönetimi (Edt.: G. Akođlu, F. Elibol. s. 33-49. Hedef Yayıncılık, Ankara.